

TRESTNÝ ČIN PODVODU V ZMYSLE ROZHODOVACEJ PRAXE ORGÁNOV ČINNÝCH V TRESTNOM KONANÍ A SÚDOV¹

JUDr. Denisa Hamranová, PhD.

Okresná prokuratúra Nové Zámky
d.hamranova@gmail.com

Trestný čin podvodu v zmysle rozhodovacej praxe orgánov činných v trestnom konaní a súdov

Autorka v predmetnom príspevku poukazuje na trestný čin podvodu v rozhodovacej činnosti orgánov činných v trestnom konaní, ako aj súdov. Súčasťou príspevku je aj analýza trestného činu z hľadiska jednotlivých znakov skutkovej podstaty a následného poukázania vyvodenia predmetných znakov v praxi. Primárnym cieľom je poukázanie na rozdiel v konaní osoby, v zmysle kedy predmetné konania naplňa znaky trestného činu podvodu a kedy nenaplňa, a je posudzované v zmysle aplikácie *ultima ratio* ako konanie, ktoré je potrebné riešiť prostriedkami občianskeho práva.

The Crime of the Fraud in the Senses of Decision-making Practice of Law Enforcement Authorities

The author points out the crime of the fraud in the decision-making activities of law enforcement authorities as well as the courts. Part of the paper is also an analysis of the crime from the point of view of the individual elements of the facts and the subsequent pointing out the inference of the relevant elements in practice. The primary objective is to point out the difference in the conduct of a person, in the sense that the proceedings in question fulfill the characteristics of the crime of fraud and when they do not, and are considered in terms of the application of *ultima ratio* as proceedings to be dealt with by civil law.

¹ Štúdiá vznikla s podporou Agentúry na podporu výskumu a vývoja na základe grantu APVV-15-0740 Návody a nástroje na efektívnu elimináciu protiprávnych konaní v spojení s možnou insolvenčiou.

Die Straftat des Betrugs in Bezug auf die Entscheidungspraxis von Strafverfolgungsbehörden und Gerichten

Der Autor weist auf die Straftat des Betrugs bei der Entscheidungsfindung der Strafverfolgungsbehörden sowie der Gerichte hin. Teil des Papiers ist auch eine Analyse der Straftat unter dem Gesichtspunkt der einzelnen Elemente des Sachverhalts und die anschließende Hervorhebung der Schlussfolgerungen der relevanten Elemente in der Praxis. Das vorrangige Ziel besteht darin, auf den Unterschied im Verhalten einer Person hinzuweisen, in dem Sinne, dass die fraglichen Verfahren die Merkmale der Betrugskriminalität erfüllen und wenn dies nicht der Fall ist, und im Hinblick auf die Anwendung der Ultima Ratio als zivilrechtliches Verfahren zu betrachten sind.

Kľúčové slová: podvod, omyl, obvyklá miera opatrnosti, princíp ultima ratio, zásada subsidiarity

Keywords: fraud, error, usual caution, ultima ratio principle, subsidiarity principle

Schlüsselwörter: Betrug, Irrtum, übliche Vorsicht, Ultima-Ratio-Prinzip, Subsidiaritätsprinzip

Úvod

Majetkové trestné činy spočívajú v konaniach, ktoré sa odvodzujú od zmluvného základu, v dôsledku čoho je frekventovane náročné diferencovať, kedy predmetné konanie subjektu v rámci súkromnoprávneho vzťahu vykazuje znaky trestného činu a kedy nie, dôsledkom čoho by následne bolo uplatňovanie ochrany prostriedkami civilného práva. Z rozhodovacej činnosti orgánov činných v trestnom konaní (ďalej len ako „OČTK“) a súdov vyplývajú mnohé aplikačné problémy, ku ktorým môžeme zaradiť aj aplikáciu princípu *ultima ratio* na konania, ktoré vykazujú znaky skutkovej podstaty trestného činu podvodu. V prípadoch posudzovania trestného činu podvodu čoraz viac naberať tendenciu zásada *vigilantibus iura*, ktorá zohľadňuje aj určitý podiel poškodenej osoby na trestnom čine v prospech páchatel'a.² V praxi má trestný čin často podobu oklamania spotrebiteľ'a alebo podnikateľ'a. Pokým sa týka jeho škodlivosti, je nevyhnutné konanie páchatel'a chápať v celkovom kontexte aj v komparácii s prístupom oklamaneho.

² KUCHTA, J.: *K některým projevům zásady pomocné úlohy trestní represe v oblasti hospodářských a majetkových trestných činů*. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov „Majetkové a hospodárske trestné činy včera a dnes“ organizovanej Právnickou fakultou Masarykovej univerzity v Brne 1. júna 2016.

Avšak nie každé konanie v podobe uvádzania do omylu sa považuje za naplnenie zákonného znaku trestného činu podvodu. Z uvedeného dôvodu je rozšírená premisa, že musí ísť o také klamlivé konanie, ktoré nie je možné pri bežnej opatrnosti odhaliť, čo vyplýva aj z nálezu Ústavného súdu Českej republiky, ktorý vyslovil právny názor, že „*trestní právo nemůže sloužit jako prostředek nahrazující ochranu práv a právních zájmů jednotlivce v oblasti soukromoprávních vztahů, kde záleží především na individuální aktivitě jednotlivce, aby střežil svá práva*“³.

1. Skutková podstata trestného činu podvodu v zmysle zákona č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“)

Skutková podstata trestného činu podvodu je v súčasnosti upravená v IV. hlave zákona číslo 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“) v ustanovení § 221 a je vymedzená obligatórnymi znakmi skutkovej podstaty, a to objektom, objektívnou stránkou, subjektom a subjektívnou stránkou podvodu. Trestného činu podvodu sa dopustí páchatel', ktorý „*na škodu cudzieho majetku seba alebo iného obohatí tým, že uvedie niekoho do omylu alebo využije niečí omyl, a spôsobí tak na cudzom majetku malú škodu, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky*“⁴. Podvodné konania sa okrem základného druhu podvodu v súčasnosti vyskytujú v rámci majetkovej kriminality aj v podobe trestných činov úverového podvodu⁵, subvenčného podvodu⁶, poisťovacieho podvodu⁷, kapitálového⁸ a daňového podvodu⁹.

1.1 Objekt trestného činu podvodu podľa ustanovenia § 221 Trestného zákona

Základným objektom trestného činu podvodu je cudzí majetok. Pod pojmom majetok zahŕňame súhrn všetkých majetkových hodnôt, t. j. vecí, pohľadávky (napr. nárok na vyplatenie poisťného plnenia alebo

³ Nález Ústavného súdu Českej republiky zo dňa 29. apríla 2004, sp. zn. IV. ÚS 469/2002.

⁴ Ustanovenie § 221 Trestného zákona.

⁵ Ustanovenia § 225 Trestného zákona.

⁶ Ustanovenia § 222 Trestného zákona.

⁷ Ustanovenia § 223 Trestného zákona.

⁸ Ustanovenia § 224 Trestného zákona.

⁹ Ustanovenia § 277a Trestného zákona.

nárok akcionárov na vyplatenie dividendy) a iných práv (napr. majetkové práva autorov) a peniazmi ocenených hodnôt (napr. podiely, resp. členské vklady v obchodných spoločnostiach a družstvách, vklad tichého spolovníka a iné), ktoré prislúchajú určitému subjektu.¹⁰

Cudzí majetok je taký majetok, ktorý buď vôbec alebo z časti nepatrí páchatel'ovi tohto trestného činu. Pri majetku, ktorý páchatel'ovi nepatrí z časti možno uvažovať napríklad v prípade spoluvlastníckeho podielu iného spoluvlastníka. Cudzí majetok môže byť tvorený viacerými zložkami, a to napríklad vecami, peniazmi, pohľadávkami, a inými majetkovými právami.¹¹

V prípade posudzovania objektu je nevyhnutné poukázať na skutočnosť, že „na rozdiel od napr. trestných činov krádeže alebo sprenevery, kde sa poskytuje ochrana cudzím veciam, ustanoveniami o podvode sú postihované útoky proti majetku ako celku, teda proti celej majetkovej sfére určitého subjektu“¹². Rozdiel medzi škodou vzniknutou pri trestnom čine krádeže a trestnom čine sprenevery a škodou vzniknutou pri trestnom čine podvodu spočíva v skutočnosti, že kým pri krádeži a sprenevere musí škoda postihnúť iba určitý konkrétny predmet majetkovej sféry poškodeného, tak pri podvode musí táto škoda zasiahnuť abstraktne celú majetkovú sféru poškodeného. Zastávame názor, že aspekt škody spôsobený na cudzom majetku je pri trestnom čine podvodu vyjadrený abstraktnejšou formou, ako pri vyššie uvedených iných trestných činoch.

Škodou na cudzom majetku je ujma majetkovej povahy, pričom nejde len „o zmenšenie majetku, ale aj o ušlý zisk“¹³. V súlade s dikciou ustanovenia § 125 Trestného zákona sa aj pre trestný čin podvodu upravený v ustanovení § 221 Trestného zákona škodou malou rozumie škoda, ktorá prevyšuje sumu 266 eur.

Rozhodovacia prax zastáva pri určovaní výšky škody právny názor, že „je nutné vychádzať vždy zo škody skutočnej, t. j. z čiastky predstavujúcej majetkovú hodnotu, o ktorú bol trestným činom majetok poškodeného ukrátený. Výška škody sa stanoví podľa ceny predmetu v dobe, kedy škoda vznikla. Pri odcudzení vecí starších alebo už použitých sa prihliada k okolnostiam znižujúcim ich hod-

¹⁰ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 2050.

¹¹ IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné II. Osobitná časť*. Bratislava : IURA EDITION, 2006, s. 167.

¹² KUČHTA, J. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní čás*. První vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 160.

¹³ SAMAŠ, O., STIFFEL, H., TOMAN, P. a kol.: *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava : IURA EDITION, 2006, s. 471.

notu.¹⁴ Predmetný názor len potvrdzuje aj judikatúra súdov, podľa ktorej „pri závere o výške škody spôsobenej na cudzom majetku trestným činom podvodu spáchaným vylákaním veci podvodným sľubom zaplatenia dohodnutej sumy treba vychádzať zo skutočnej hodnoty veci, a nie z výšky dohodnutej sumy“¹⁵.

1.2 Objektívna a subjektívna stránka trestného činu podvodu podľa ustanovenia § 221 Trestného zákona

Podvodné konanie, t. j. uvedenie do omylu alebo využitie omylu, popr. zamlčaniu podstatných skutočností, môže smerovať nielen voči poškodenému, ale aj voči inej osobe.

Najvyšší súd vyslovil, že „uvedením do omylu sa rozumie konanie, ktorým páchatel' predstiera okolnosti, ktoré nie sú v súlade so skutočným stavom veci, pričom môže ísť o konanie, opomenutie aj konkludentné konanie. Pričom konanie spočíva napríklad v predložení nepravdivých, resp. sfašovaných podkladov, na základe ktorých by druhá strana bola uvedená do omylu a došlo by tak k spôsobeniu škody.“¹⁶

Omyl vo všeobecnosti predstavuje rozpor medzi predstavou a reálnym stavom. O omyl pôjde aj vtedy, keď podvádzaná osoba nemá o dôležitej okolnosti žiadnu predstavu alebo sa domnieva, že sa nemá čoho obávať. Omyl sa môže týkať aj skutočností, ktoré ešte len majú nastať, páchatel' však musí o omyle iného vedieť už v čase, keď dochádza k jeho obohateniu.

V prípade ak si uvedomí omyl iného až dodatočne, môže ísť už len o trestný čin zatajania veci podľa ustanovenia § 236 Trestného zákona. Konanie spočívajúce v prijatí peňažnej sumy z cudzieho majetku v úmysle ponechať si ju, hoci páchatel' vie, že mu táto suma nepatrí a že mu bola zaslaná omylom, sa jedná o konanie, ktoré zakladá znaky trestného činu podvodu podľa ustanovenia § 209 Trestného zákona, t. j. obohatenie sa na škodu cudzieho majetku využitím omylu iného. Naproti tomu zatajenie veci, v zmysle ustanovenia § 219 Trestného zákona, ide o konanie spočívajúce v tom, že si páchatel' prisvojí cudziu vec, ktorá sa do jeho moci dostala omylom, predpokladá sa, že v čase, keď sa vec dostáva do jeho moci, páchatel' o tomto omyle nevie a až dodatočne si uvedomí, že mu vec nepatrí.¹⁷ Rovnako je dôležité explicitne rozlišovať

¹⁴ Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 20. decembra 1966, sp. zn. 1 Tz 62/66.

¹⁵ R 42/1990.

¹⁶ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 11. novembra 2015, sp. zn. 3 Tdo 10/2015.

¹⁷ Porovnaj R 17/1980.

medzi trestným činom podvodu a trestným činom spreneverou, ktorých odlišnosť spočíva v subjektívnej stránke a to, že „na rozdiel od podvodu získa páchatel' sprenevery faktickú moc nad vecou alebo inou majetkovou hodnotou bez vyvolania omylu alebo zamlčania podstatných skutočností. Pokiaľ by však zverenie veci alebo inej majetkovej hodnoty bolo dosiahnuté vyvolaním alebo využitím omylu alebo zamlčaním podstatných skutočností, šlo by o trestný čin podvodu“.¹⁸

Z hľadiska subjektívnej stránky sa na spáchanie tohto trestného činu vyžaduje úmysel páchatel'a, či už priamy alebo nepriamy.¹⁹

2. Aplikčné problémy pri skúmaní znakov podvodu v praxi

Pri posudzovaní trestného činu podvodu pri subjektoch v súkromnoprávnej sfére sa ako najčastejší problém vynára otázka, či konanie napĺňa znaky trestného činu podvodu alebo vykazuje konanie, na ktoré je potrebné aplikovať prostriedky občianskeho práva. V takýchto prípadoch považujeme za dôležité odlišovať tzv. neschopnosť plniť svoj záväzok. Príkladom ide napríklad o situáciu, keď jeden subjekt požičia finančné prostriedky druhému subjektu, pričom neskôr ich subjekt už nie je schopný vrátiť, napríklad v dôsledku zlej finančnej situácie. V uvedenom prípade by bol trestný postih v rozpore s čl. 17 ods. 2 zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „Ústava SR“), ktorý ustanovuje, že „nikoho nemožno pozbaviť slobody len pre neschopnosť dodržať zmluvný záväzok“.

Na preukázanie naplnenia subjektívnej stránky trestného činu sa vyžaduje, aby páchatel' v čase, keď zmluvný záväzok uzatváral, konal v úmysle, že záväzok v dohodnutej lehote nesplní alebo ho nebude môcť splniť a veriteľ'a uvádza do omylu s úmyslom obohatiť sa na jeho škodu.²⁰ Uvedené vyslovil aj Najvyšší súd ČR v prípade neoprávneného užívania veci z majetku v socialistickom vlastníctve: „skutečnost, že vypůjčitel nesplnil svůj závazek k vrácení peněz ve sjednané lhůtě, ač tak mohl učinit, ještě nedokazuje, že uvedl zapůjčitele v omyl, aby ke škodě jeho majetku se obohatil ve smyslu ustanovení § 250 odst. 1 písm. a) TZ. K naplnění zákonných znaků subjektivní stránky trestného činu

¹⁸ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 1. apríla 2015, sp. zn. ÚS 152/201517.

¹⁹ Ustanovenie § 17 Trestného zákona.

²⁰ BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* 1. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 524.

podvodu podle cit. ustanovení se v tomto případě tzv. úvěrového podvodu vyžaduje, aby bylo prokázáno, že **pachatel již v době půjčky peněz jednal v úmyslu vypůjčené peníze vůbec nevrátit nebo nevrátit je ve smluvené lhůtě, nebo jednal alespoň s vědomím, že peníze ve smluvené lhůtě nebude moci vrátit, a že tím uvádí zapůjčitele v omyl, aby ke škodě jeho majetku se obohatil.** Jestliže teprve po uzavření půjčky peněz vznikly překážky, které bránily vypůjčiteli splnit závazek z půjčky a které nemohl v době uzavření půjčky ani předvídat, když jinak byl tehdy schopen závazek splnit, nebo jestliže byl sice schopen peníze vrátit ve sjednané lhůtě, ale z různých důvodů vrácení peněz odkládal, nebo dodatečně pojal úmysl peníze vůbec nevrátit, pak jeho jednání nelze považovat za trestný čin podvodu podle § 250 odst. 1 písm. a) TZ (teraz ustanovenie § 221 Trestného zákona)“²¹.

Důležitým znakom v prípade skúmania jednotlivých znakov podvodu je aj „*uvedenie do omylu*“. Spáchanie trestného činu podvodu je podmienené okrem iného vyvolaním alebo uvedením do omylu. Na vyslovenie záveru o existencii takéhoto omylu však nepostačuje len zistenie, že na vyvolanie určitého plnenia boli poskytnuté nepravdivé údaje.²² V prípade, ak bolo zreteľné, že osoba bežne dostupným spôsobom mala možnosť omyl detegovať a následne ho odstrániť, avšak tak neurobila, mala by byť zodpovedná za spôsobený následok sama a bola by nútená domáhať sa ochrany svojich práv prostriedkami mimo trestnej povahy.²³

Obligatórnosť obvyklej miery opatrnosti na strane poškodeného zdôrazňuje aj Najvyšší súd Českej republiky, ktorý okrem iného uviedol, že ak ide o občianskoprávny vzťah, je potrebné trvať na tom, aby na ochranu svojich záujmov primárne dbali predovšetkým samotní účastníci takéhoto vzťahu. Od nich je nutné požadovať, aby postupovali obozretne a aby dodržiavali aspoň elementárne zásady opatrnosti, obzvlášť v prípadoch, v ktorých sú na to ľahko dosiahnuteľné prostriedky. Ak sa poškodený sám svojou zjavnou neopatrnosťou, ktorej sa mohol ľahko vyvarovať, ocitol v situácii, keď v rámci súkromnoprávneho vzťahu pristúpil k neistému obchodu a vynaložil finančné prostriedky, potom sa s dôsledkami tejto neistoty musí vyrovnáť taktiež sám, a to s použitím súkromnoprávnych inštrumentov.²⁴

²¹ Rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 14. februára 1967 – 3 Tz 5/67.

²² 2 T/90/2010.

²³ K uvedenej problematike bližšie pozri HAMRANOVÁ, D. Podvodné konania a princíp ultima ratio In: *Policajná teória a prax*. Roč. 25, č. 1, 2017, s. 128 – 138.

²⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 25. mája 2010, sp. zn. 7 Tdo 486/2010.

3. Rozhodovacia činnosť v prípadoch trestného činu podvodu

V prípade posudzovania jednotlivých znakov skutkovej podstaty trestného podvodu je potrebné zamerať sa na dva prvky, ktoré sú vo vzájomnej symbióze. Prvý spočíva v osobe páchatel'a, t. j. osoby, ktorá klame a uvádza nepravdivé skutočnosti, teda ten, ktorý uvádza poškodenú osobu do omylu, resp. využíva jej omyl. Druhý prvok spočíva v osobe poškodeného, teda ide o klamanú osobu, ktorej sú uvádzané nepravdivé okolnosti a ktorá nemá vedomosť, že tieto uvádzané okolnosti nie sú v súlade so skutočnosťou.

Chceli by sme poukázať na skutočnosť, že v minulosti sa frekventovane posudzoval len aspekt konania páchatel'a, t. j. primárnym cieľom bolo vyvodenie trestnoprávnej zodpovednosti za spáchanie trestného činu podvodu, pričom sa skúmanie obmedzovalo výhradne len na to, či páchatel' klamal poškodeného a či toto klamstvo bolo v príčinnej súvislosti s majetkovou dispozíciou a následnou škodou. V dokazovaní takmer nikdy nebola braná do úvahy aj strana oklamaneho, teda to, či klamaná osoba pri realizácii majetkovej dispozície dodržala potrebnú mieru opatrnosti, ktorá mohla omyl, resp. uvádzanie nepravdivých skutočností celkom ľahko vylúčiť.

V súčasnej trestnoprávnej teórii, a najmä praxi v Slovenskej republike, sa dostáva do popredia už aj skúmanie otázky, či klamaný nemohol, bez väčšej námahy, uvádzanie nepravdivých okolností zistiť, t. j., či klamaná osoba nemohla svojmu omylu jednoducho zabrániť, a to za dodržania obvyklej miery opatrnosti, prípadne, či dodržanie obvyklej miery opatrnosti nebolo povinnosťou na strane klamanej osoby.²⁵

V rozhodovacej praxi podvodných konaní OČTK argumentujú tým, že ak nie je dodržaná tzv. obvyklá miera opatrnosti, mala by nie byť zodpovednosť poškodená osoba. V týchto prípadoch dochádza k aplikácii princípu *ultima ratio*, ktorý vymedzuje trestné právo ako najkrajnejší prostriedok. Uvedené je v rozhodnutiach uvádzane v nasledovných formuláciách:

- Pokiaľ ide o súkromnoprávny vzťah, je potrebné trvať na tom, aby na ochranu svojich majetkových záujmov primárne dbali predovšetkým samotní účastníci takého vzťahu. Od nich je nutné požadovať, aby postupovali obozretne a aby **dodržiavali aspoň**

²⁵ K uvedenej problematike bližšie pozri HAMRANOVÁ, D. Problematika rizika v hospodárskej a majetkovej kriminalite s dôrazom na uplatnenie princípu ultima ratio. In. *Nové jevy v hospodárskej kriminalite se zaměřením na kriminalitu finanční*. Brno : Masarykova univerzita, 2017. s. 98 – 109. ISBN 978-80-210-8675-3.

elementárne zásady opatrnosti, obzvlášť keď ich zanedbaním sú ľahko dosiahnuteľné prostriedky“.²⁶

- Nejde o trestný čin, pričom na základe uvedených skutočností je možné dospieť k záveru, že **skutok, pre ktorý sa vedie trestné stíhanie, nie je trestným činom, ale ide o súkromnoprávny vzťah**“.²⁷

Následkami aplikácie princípu *ultima ratio* v prípade trestného činu podvodu v aplikačnej praxi sú:

- a) V postupe pred začatím trestného stíhania odmietnutie trestného oznámenia podľa ustanovenia § 197 odsek 1 písmeno d), a v prípade podania sťažnosti, následné zamietnutie sťažnosti oznamovateľa podľa ustanovenia § 193 odsek 1 písmeno c) zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“) prokurátorom.
- b) V prípravnom konaní zastavenie trestného stíhania obvinenej osoby z dôvodu, že skutok nie je trestným činom a nie je dôvod na postúpenie veci podľa ustanovenia § 215 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku a v súdnom konaní oslobodenie spod obžaloby podľa ustanovenia § 285 písm. a) alebo b) Trestného poriadku.²⁸

Pre lepšie oboznámenie sa s aplikáciou princípu *ultima ratio* v praxi uvádzame nasledovné príklady z rozhodovacej činnosti OČTK:

I. Prípád (štádium – postup pred začatím trestného stíhania)

a) Skutkový stav

Vyšetrovatel'ka Okresného riaditeľ'stva Policajného zboru Nové Zámky, Odboru kriminálnej polície (ďalej len „vyšetrovatel'ka“) uznesením podľa ustanovenia § 197 odsek 1 písmeno d) Trestného poriadku odmietla vec podozrenia zo spáchania zločinu podvodu podľa ustanovenia § 221 odsek 1, odsek 3 písmeno a) Trestného zákona, ktorých sa mal páchatel' dopustiť na tom skutkovom základe, že s úmyslom vylákať od oznamovateľa finančnú hotovosť, uzavrel dňa XXXX s oznamovateľom XXX, kúpnu zmluvu na byt, ktorého bol vlastníkom, následne prevzal od oznamovateľa kúpnu cenu za byt vo výške cel-

²⁶ Pozri napríklad uznesenie Okresnej prokuratúry Košice II zo dňa 23. septembra 2019, sp. zn. 2 Pv 52/19/8803.

²⁷ Pozri napríklad uznesenie Okresnej prokuratúry Košice I zo dňa 9. mája 2013, sp. zn. 3 Pv 245/13/8802.

²⁸ K uvedenej problematike bližšie pozri HAMRANOVÁ, D. Princíp „ultima ratio“ a jeho uplatnenie na území Slovenskej republiky. In. *Trestní právo*. Roč. 21, č. 4, 2017, s. 40-47.

kovo 35.000,00 €, avšak po podaní návrhu na vklad nehnuteľnosti do katastra nehnuteľností bolo konanie o návrhu na vklad dňa XXX prerušené, nakoľko podozrivý doručil správne mu orgánu prípis, že sporné nehnuteľnosti nemieni predať, pričom do dnešného dňa nehnuteľnosť oznamovateľ do vlastníctva nenadobudol a ani mu páchatel' peniaze nevrátil, čím spôsobil poškodenému škodu vo výške 35.000,00 €.

b) Odmietnutie trestného oznámenia – argumentácia vyšetrovateľky

Predmetné uznesenie vyšetrovateľka odôvodnila tým, že konanie podozrivého nenapĺňa zákonné znaky skutkovej podstaty trestného činu podvodu z dôvodu, že samotné prevzatie kúpnej ceny za nehnuteľnosti a následné nevrátenie týchto prostriedkov, nemožno stotožňovať s priamym alebo nepriamym úmyslom podozrivého uviesť do omylu, a teda s úmyslom spáchať uvedený trestný čin, keďže oznamovateľ doposiaľ neodstúpil od kúpnej zmluvy a na vrátenie peňažných prostriedkov ani podozrivého žiadnym spôsobom nevyzval. Svoj záver opierala o názor, že kúpna zmluva uzatvorená medzi nimi je zatiaľ platná, a teda nedošlo k neoprávnenému obohateniu oznamovateľa, resp. takúto skutočnosť nemožno skonštatovať, kým Okresný súd Nové Zámky nerozhodne vo veci civilnej žaloby, podanej v tejto súvislosti v civilnom sporovom konaní. Vyšetrovateľka tiež poukázala na skutočnosť, že v danom prípade ide o záväzkovo-právny vzťah medzi dvoma subjektmi, majúci civilnú povahu, jeho riešenie spadá výlučne do kompetencie súdov v civilnom sporovom konaní a v tej súvislosti poukazovala na uplatnenie princípu „ultima ratio“.

c) Zamietnutie sťažnosti oznamovateľa – argumentácia prokurátora

Voči uvedenému uzneseniu podal oznamovateľ sťažnosť, ktorú prokurátor podľa ustanovenia § 193 odsek 1 písmeno c) Trestného poriadku zamietol s odôvodnením, že zo zabezpečeného spisového materiálu, ako aj zo samotnej argumentácie sťažovateľa, obsiahnutej v podanej sťažnosti totiž vyplýva, že zo strany podozrivého došlo k podpisu kúpnej zmluvy, k následnému vyplateniu kúpnej ceny a až následne (podľa sťažovateľa na naliehanie tety podozrivého) došlo k podaniu civilnej žaloby na Okresný súd Nové Zámky o neplatnosť právneho úkonu a podnetu na prerušenie konania o návrhu na vklad. Z takto formulovaného skutkového deja vyplýva, že takéto konanie podozrivého nie je spôsobilé naplniť zákonné znaky skutkovej podstaty trestného činu podvodu podľa ustanovenia § 221 odsek 1 Trestného zákona, keďže k úmyslu nepreviesť vlastnícke právo na sťažovateľa ako na kupujúceho, malo dôjsť až po vyplatení kúpnej ceny podozrivému, teda až po

uskutočnení majetkovej dispozície zo strany sťažovateľa. Objektívna stránka skutkovej podstaty trestného činu podvodu však vyžaduje, aby podvodný úmysel (v danom prípade spočívajúci vo vylákaní kúpnej ceny pod nepravdivou zámienkou následného prevodu nehnuteľnosti na osobu sťažovateľa), predchádzal vykonaniu majetkovej dispozície zo strany sťažovateľa (ako poškodeného), ktorú skutočnosť však vo svojej sťažnosti spochybňuje aj samotný sťažovateľ.

II. Prípád (štádium – postup pred začatím trestného stíhania)

1. Skutkový stav

Poverený príslušník Obvodného oddelenia Policajného zboru Šurany (ďalej len „poverený príslušník“) uznesením podľa ustanovenia § 197 odsek 1 písmeno d) Trestného poriadku odmietol vec podozrenia zo spáchania prečinu podvodu podľa ustanovenia § 221 odsek 1 Trestného zákona, na tom skutkovom základe, že páchatel' na základe ústnej dohody s poškodenou v období mesiaca júl 2015 mal opraviť chodníky na adrese trvalého bydliska poškodenej tým spôsobom, že na pôvodné chodníky mal nalepiť kamenný koberec, pričom páchatel' v zmysle ústnej dohody zabezpečil materiál a v tomto období dohodnuté práce vykonal, za čo mu poškodená vyplatila sumu vo výške 2000,00 eur, pričom koncom mája roku 2018 poškodená páchatel'a upovedomila o tom, že chodníky sú poškodené takým spôsobom, že sa odlúpil celý povrch živice kamenných kobercov a je potrebné toto poškodenie opraviť, čo avšak páchatel' dosiaľ neopravil a ani nevrátil poškodenej sumu 2000 eur, pričom páchatel' takto svojím konaním spôsobil poškodenej vo výške 2000 eur.

2. Odmietnutie trestného oznámenia – argumentácia vyšetrovatel'ky

Predmetné uznesenie poverený príslušník odôvodnil tým, že poukazoval na skutočnosť, že pre naplnenie zákonných znakov skutkovej podstaty uvedeného trestného činu by muselo byť preukázané, že už v čase dohody s poškodenou mal v úmysle dohodnuté práce nevykonať, čo sa však v danom prípade nestalo. Obdobne poverený príslušník, poukazujúc na objekt trestného činu, dôvodil, že neboli naplnené ani zákonné znaky skutkovej podstaty prečinu poškodzovania spotrebiteľ'a podľa ustanovenia § 269 odsek 1 písmeno a), písmeno b) Trestného zákona, keďže podozrivý v danom prípade nevykonával žiadnu obchodnú činnosť a práce v prospech poškodenej vykonal len na základe ústnej dohody ako občiansku výpomoc a v danom prípade neboli naplnené

ani zákonné znaky objektívnej stránky uvedeného trestného činu, keďže plnenie z uvedeného dvojstranného záväzkového vzťahu nemožno považovať za uvedenie výrobku, práce alebo služby na trh.

3. Zamietnutie sťažnosti oznamovateľa – argumentácia prokurátora

Voči uvedenému uzneseniu podal oznamovateľ sťažnosť, ktorú prokurátor podľa ustanovenia § 193 odsek 1 písmeno c) Trestného poriadku zamietol s odôvodnením, že v dostatočnej miere bolo preukázané, že podozrivý svojim konaním neuviedol sťažovateľku (ako ani inú osobu) do omylu, následkom ktorého by sťažovateľka vykonala majetkovú dispozíciu s peňažnými prostriedkami, v dôsledku ktorej by jej (alebo inej osobe) vznikla škoda. Následné popraskanie vyhotovených úprav na chodníkoch sťažovateľky a ani prípadné ďalšie prísľuby podozrivého ohľadne dodatočnej opravy týchto chodníkov nie sú spôsobilé naplniť zákonné znaky skutkovej podstaty prečinu podvodu podľa ustanovenia § 221 odsek 1 Trestného zákona. Odhliadnuc od uvedeného je v neposlednom rade potrebné poukázať aj na nedodržanie tzv. obvyklej miery opatrnosti zo strany sťažovateľky, ktorá sa na oprave chodníkov s podozrivým dohodla len ústne, bez uzatvorenia písomnej zmluvy a bez dokladu, preukazujúceho odovzdanie peňažnej sumy za vykonané práce, z ktorých dokladov by jednoznačne vyplývali práva a povinnosti účastníkov tohto (bezo sporu civilnoprávneho) vzťahu. Vykonanie uvedených prác v prospech sťažovateľky možno vzhľadom k povahe ich ústnej dohody považovať za formu určitej spoločenskej výpomoci, v žiadnom prípade však nie za dodanú službu v zmysle dikcie skutkovej podstaty uvedeného trestného činu, a preto nemohol byť v danom prípade naplnený objekt a ani objektívna stránka skutkovej podstaty uvedeného trestného činu. Zákonné znaky skutkovej podstaty žiadneho z trestných činov nie je spôsobilé naplniť ani následné sťažovateľkou opisované konanie podozrivého, spočívajúce v nesplnenom sľube popraskané chodníky opraviť, resp. ignorovanie kontaktovania zo strany sťažovateľky, keďže na základe takéhoto konania podozrivého už nedošlo k uskutočneniu žiadnej majetkovej dispozície zo strany sťažovateľky a zo strany podozrivého v dôsledku toho už nebol dodaný žiaden tovar a ani žiadna služba.

III. Prípád (štádium – prípravné konanie)

a) Skutkový stav

Prokurátor Okresnej prokuratúry Žiar nad Hronom podľa ustanovenia § 215 odsek 1 písmeno b) Trestného poriadku zastavil trestné stí-

hanie obvinenej na tom skutkovom základe, že dňa 11. novembra 2015 v Banskej Štiavnici, v úmysle získať finančné prostriedky aj napriek tomu, že vedela, že nespĺňa podmienky na jeho poskytnutie, požiadala prostredníctvom mandátára spoločnosť XXXXX, písomnou žiadosťou o úver vo výške 350 eur, pričom v žiadosti o úver uviedla nepravdivý údaj, že nie sú voči nej vedené exekúcie, pričom v danom období boli voči nej vedené dve exekúcie, po čom následne na základe predmetnej žiadosti v Banskej Štiavnici uzatvorila ako dlžník so spoločnosťou XXXXX zmluvu o úvere, kde na základe uvedenej zmluvy o úvere jej bol poskytnutý úver vo výške 350 eur, ktorý sa zaviazala vrátiť spolu s príslušným poplatkom vo výške 346 eur, t. j. celkovo vrátiť sumu vo výške 696 eur v pravidelných mesačných splátkach vo výške 58 eur, pričom následne úver od začiatku nespĺcala, až po podaní oznámenia dňa 14.03.2017 uhradila splátku vo výške 30 eur, čím spoločnosť uviedla do omylu v otázke plnenia podmienok na poskytnutie úveru a spôsobila jej uvedeným konaním škodu vo výške 350 eur.

b) Argumentácia prokurátora

Prokurátor v danom uznesení poukázal na to, že nakoľko je trestné právo prostriedkom *ultima ratio*, používa sa len vtedy, keď nápravu nie je možné dosiahnuť prostriedkami iných právnych odvetví, čo potvrdzuje uznesenie Krajského súdu v Košiciach sp. zn 5 To 22/2012-169: „Možnosť využiť trestnoprávny prostriedok ochrany nesmie byť natoľko jednoduchá a bežná, aby pre oprávnené subjekty bolo najvýhodnejšie celkom rezignovať na aktívnu ochranu ich práv a záujmov v takej miere, ktorú od nich treba rozumne vyžadovať.“

Vzhľadom na vyššie uvedené je teda možné závažnosť prečinu posúdiť podľa nasledovných kritérií:

- a) spôsob vykonania činu a jeho následky,
- b) okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný,
- c) miera zavinenia a pohnútky páchatel'a.

Pri aplikovaní vyššie uvedených kritérií na skutkový stav, ktorý bol zistený na základe dôkazov zabezpečených v prípravnom konaní, je potrebné skonštatovať, že napriek tomu, že obvinená pri vypisovaní Žiadosti o úver zamlčala, že v minulosti bola vedená a že aj v čase spisovanie tejto žiadosti sú vedené voči nej exekúcie, avšak na druhej strane priznala splácanie ďalších úverov, ako aj to, že sú jej vykonávané zrážky zo mzdy. Mandatárka spoločnosti pritom túto skutočnosť ďalej nezisťovala a nedotazovala obvinenú, o aké zrážky konkrétne ide XXXXX ako právnická osoba, ktorej predmetom činnosti je poskytovanie úverov, by mala zachovávať určitú bežnú a nevyhnutnú mieru

opatrnosti. Teda, ak by sa spoločnosť XXXXX, resp. jej mandatár, zaoberal bližšie otázkou, prečo boli ich klientke – obvinenej vykonávané zrážky zo mzdy, mohli tak predísť vzniknutej situácii.

Nakoľko závažnosť konania obvinenej v zmysle vyššie uvedených kritérií je nepatrná a navyše zo strany XXXXX, nedošlo k zachovaniu bežnej opatrnosti, ktorá sa vyžaduje pri takýchto majetkových dispozíciách, mám za to, že nebola naplnená materiálna stránka prečinu úverového podvodu a teda skutok nie je trestným činom, preto som rozhodol tak, ako je uvedené vo výrokovvej časti tohto uznesenia.

Na základe uvedených príkladov je celá argumentácia prokurátorov postavená na uplatnení tzv. *materiálneho korektívu*²⁹, ktorý je nepriamym prejavom princípu *ultima ratio*. V súčasnosti Trestný zákon obsahuje ustanovenie upravujúce materiálny korektív, ale obmedzujúc sa len na prečiny, čo znamená, že okrem naplnenia formálnych znakov skutkovej podstaty prečinu sa vyžaduje aj naplnenie určitej závažnosti spáchaného prečinu, ktorá musí dosahovať intenzitu väčšiu ako nepatrnú.

Záverom uvádzame uznesenie prokurátora Krajskej prokuratúry v Banskej Bystrici, pričom skutkový základ spočíval v tom, že vyšetrovateľ MV SR, Prezídia PZ, Národnej kriminálnej agentúry uznesením sp. zn. PPZ-560/NKA-FP-ST-2012 zo dňa 24. februára 2015 podľa ustanovenia § 215 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku zastavil trestné stíhanie vo veci obzvlášť závažného zločinu úverového podvodu podľa ustanovenia § 222 ods. 1, ods. 5 písm. a) Trestného zákona. Prokurátor sťažnosť poškodenej osoby zamietol, pričom v odôvodnení rozhodnutia uviedol:

- Pokiaľ aj nejaký omyl či nesprávna alebo nedostatočná predstava poškodeného o skutočnom stave veci v inkriminovanom čase existovala, príčinu a dôvody tohto stavu treba vidieť primárne v konštrukcii zmluvných podmienok poskytnutia a čerpania inkriminovaných kontokorentných úverov a v nedôvodnej rezignácii poškodeného na plnenie všeobecnej a osobitnej preventívnej povinnosti vrátane s tým súvisiaceho nedostatku kontrolných mechanizmov na jeho strane.
- Pri existencii a zavedení preventívnych povinností štát ako osoba oprávnená a povinná vyvodzovať trestnú zodpovednosť a ukladať tresty za spáchané trestné činy je oprávnený požadovať od fyzických a právnických osôb, aby pri vykonávaní majetkových dispozícií zachovávali určitú bežnú a nevyhnutnú mieru opatrnosti. Ak sa tak z ich strany nestane napriek tomu, že dostupnými prostriedkami mohli omyl a s ním súvisiacu škodu zistiť a eli-

²⁹ Ustanovenie § 10 ods. 2 Trestného zákona.

minovať, musia zodpovednosť za spôsobený škodlivý následok niesť primárne sami a domáhať sa ochrany svojich práv cestou iných právnych prostriedkov ako trestného práva.³⁰

Záver

Záverom možno konštatovať, že Trestný zákon svojimi definíciami trestných činov nedokáže vždy exaktne určiť či v danom prípade skutok je alebo nie je trestným činom, a to najmä v prípadoch, ktoré majú súkromnoprávny základ. Trestné právo je ako prostriedok *ultima ratio* zvýraznené najmä v prípadoch, ktoré majú súkromnoprávny základ, pričom v takýchto prípadoch je nevyhnutné, aby OČTK a sudy vykladali znaky skutkových podstát majetkových trestných činov takým spôsobom, že princíp *ultima ratio* je neoddeliteľnou súčasťou formálnych znakov skutkovej podstaty trestného činu a má vplyv aj na subjektívnu stránku trestného činu. Rovnako je dôležité pri tomto procese zvažovať uplatňovanie prostriedkov iných právnych odvetví pri porušení práv a právom chránených záujmov (napr. prostriedky občianskeho alebo obchodného práva).

Na základe uvedenej rozhodovacej činnosti OČTK a súdov a z ich judikatúry vidieť pomerne vysokú mieru aplikácie a interpretácie princípu *ultima ratio* v prípadoch, ktoré majú súkromnoprávny základ. Na dôvažok je možné skonštatovať, že aj aplikácia princípu *ultima ratio* nesmie byť pri posudzovaní takýchto konaní zneužívaná, ak ide o prípady, ktoré už zreteľne vybočujú z rámca bežných súkromnoprávných vzťahov a zároveň naplňajú znaky konkrétnych skutkových podstát trestných činov.

Použitá literatúra

1. BURDA, E., ČENTÉŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011. 1616 s. ISBN 978-80-7400-394-3.
2. HAMRANOVÁ, D. Podvodné konania a princíp *ultima ratio* In *Policijná teória a prax*. Roč. 25, č. 1, 2017, s. 128 – 138.
3. HAMRANOVÁ, D. Princíp „*ultima ratio*“ a jeho uplatnenie na území Slovenskej republiky. In *Trestní právo*. Roč. 21, č. 4, 2017, s. 40 – 47.

³⁰ Uznesenie Krajskej prokuratúry v Banskej Bystrici zo dňa 26. októbra 2015, sp. zn. Kv 9/15/6600.

4. HAMRANOVÁ, D. Problematika rizika v hospodárskej a majetkovej kriminalite s dôrazom na uplatnenie princípu ultima ratio. In *Nové jevy v hospodárské kriminalitě se zaměřením na kriminalitu finanční*. Brno: Masarykova univerzita, 2017. s. 98 – 109. ISBN 978-80-210-8675-3.
5. IVOR, J. a kol. *Trestné právo hmotné II. Osobitná časť*. Bratislava : IURA EDITION, 2006, 993 s. ISBN 978-80-8078-308-2.
6. KUČHTA, J. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. První vydání*. Praha : C. H. Beck, 2009, 632 s. ISBN 9788074000478.
7. SAMÁŠ, O., STIFFEL, H., TOMAN, P. a kol. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava: IURA EDITION, 2006, 884 s. ISBN 8080870781.
8. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání*. Praha : C. H. Beck, 2012, 1450 s. ISBN: 978-80-7400-428-5.

Rozhodnutia súdov a orgánov činných v trestnom konaní

1. Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 20. decembra 1966, sp. zn. 1 Tz 62/66.
2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 11. novembra 2015, sp. zn. 3 Tdo 10/2015.
3. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 1. apríla 2015, sp. zn. ÚS 152/201517.
4. Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 14. februára 1967 – 3 Tz 5/67.
5. 2 T/90/2010.
6. Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 25. mája 2010, sp. zn. 7 Tdo 486/2010.
7. Uznesenie Okresnej prokuratúry Košice II zo dňa 23. septembra 2019, sp. zn. 2 Pv 52/19/8803.
8. Uznesenie Okresnej prokuratúry Košice I zo dňa 9. mája 2013, sp. zn. 3 Pv 245/13/8802.
9. Uznesenie Krajskej prokuratúry v Banskej Bystrici zo dňa 26. októbra 2015, sp. zn. Kv 9/15/6600.